

Резюмета

на оригиналните научни трудове представени за участие в конкурса за доцент по направление 2.2. История и Археология (Археология – Архитектурна археология), обявен в държавен вестник брой 103 от 10.12.2021 г.

Кандидат: гл. ас. д-р Даниела Стефанова Стоянова

Монография/Monographs:

Приложение 1. Строителна керамика и архитектурна теракота от Аполония Понтика (VI в. пр. Хр. – III в. пр. Хр.). София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2022.

Основните цели на изследването е да систематизира натрупаната информация за строителната керамика и архитектурна теракота от предримската епоха от милетската колония Аполония Понтика. Археологическите проучвания в Аполония имат повече от 100 годишна история. Още при първите проучвания са документирани находки, които са важни за архаичната архитектурна теракота и много бързо влизат в научно обращение. С тях се поставя началото на проучванията по темата. Провеждането на редовни и спасителни проучвания през последните 30 години доведе до натрупването на огромно количество емпиричен материал, чиято обработка и публикуване предстои. Най-много са данните към този момент от къснокласическата и елинистическите епохи. За този времеви период са изведени основните характеристики на плоските и покриващи керемиди, както и на челните керемиди и антефиксите, и един нов елемент – подовите плочи. Разбира се, публикуването на данни от проучените комплекси ще обогати значително наличната вече информация за ателиетата, използваните от тях рецепти и т. н. В тази посока са показателни дори събраните тук данни за известните към момента печати върху различни типове керемиди и подови плочи, които принадлежат на ателиетата работещи в Аполония и нейната хора.

Подновените от 2009 г. проучвания на теменоса на Аполон Иетрос на о-в Св. Св. Кирик и Юлита имат решаващо значение за обогатяването на информацията за строителната керамика и архитектурна теракота от Аполония Понтика. В хода на документирането на останките от архаични и раннокласически храмове и олтари са намерени и стотици фрагменти от късноархаични и къснокласически/ранноелинистически плоски и покриващи керемиди и ограничен брой, но от изключителна важност, фрагменти от

архитектурна теракота от късноархаичната/раннокласическата и къснокласическата/елинистическата епохи. За да се получи максимално пълен анализ в изследването са представени и данните за монументалната архитектура. Именно този подход, въпреки минималните останки от паметниците, позволява изясняването на техните планове и конструктивни особености, фази и хронология. Представени са и данните за монументална архитектура от територията на п-в Скамний, която е позната основно от предварителни публикации, но ясно показва, че са налице структури с монументален характер. Въпреки че са документирани останки от покриви при проучване на жилищни и обществени сгради на п-в Скамний, към настоящия момент няма публикувана информация за тях. Това е и основната причина да липсват данни за характеристиките на дискутираната в това изследване продукция през класическата епоха.

Макар и в обобщен вид тук за пръв път се представя информация относно типовете плоски и покриващи керемиди, както и челни керемиди и антефикси без декорация от архаичната епоха използвани в Аполония Понтика. Там, където това е било възможно, те са свързани със сгради и е представена информация, на базата на която е изведена хронология им.

Анализът на архитектурната теракота от предримската епоха заема водещо място в изследването, въпреки ограничените данни. Представените данни са на база публикувани и достъпни на автора артефакти. Разгледани са следните групи от архитектурна теракота: архаични антефикси без декорация, палметни антефикси от архаичната и къснокласическата/елинистическата епоха, архаични антефикси с Горгона и плетеница, архаични челни керемиди с водосток, архаични челни керемиди с плетеница, архаични челни керемиди с рисувана декорация, къснокласически/елинистически челни керемиди с релефен меандър и челни керемиди с йонийски киматион; архаични плочи с йонийски киматион и астрагал; късноархаични плочи с войни, къснокласически/елинистически сими с релефна декорация от лъвски глави, с редуващи се глави на сатири и полупалмети/палмети, с редуващи се глави на нимфи (растителни богини) и полупалмети/палмети и редуващи се глави на сатир и нимфа.

Систематизираната към настоящия момент информация позволява и по-цялостното реконструиране на поне три типа покриви от късноархаичния/раннокласическия период

в Аполония Понтика. И трите покрива включват различни типове коринтски плоски и лаконски покриващи керемиди и свързаните с тях челни керемиди и антефикси. Разбира се, най-впечатляващ е този на Архаичния храм с челни керемиди с плетеница и антефикси с Горгона, индикиращи директна връзка с метрополията Милет.

Данните за покривите от къснокласическата/елинистическата епоха също показват употребата на различни типове. Основният тип покрив се състои от плоски и покриващи коринтски тип керемиди, съчетани с челни керемиди и антефикси без декорация. Вероятно най-вече в обществени сгради са употребявани и покриви със сими, челни керемиди и антефикси с различна релефна декорация. Интерес представляват страничните сими с лъвски глави, които заместват в покрива челните керемиди, както и палметните антефикси с лаконски покриващи керемиди (Тип 5) и челни керемиди с меандър (Тип 1), които показват употребата на смесен тип покрив от коринтски плоски и лаконски покриващи керемиди. Употребата на последния е ограничена. Макар и малко, данните за употребата на архитектурна теракота през къснокласическата/елинистическата епохи от Аполония Понтика очертават от една страна контактите ѝ с водещият в този период център на производство – Месамбрия (палметни антефикси, челни керемиди с меандър, челни керемиди с йонийски киматион, сими с редуващи се глави на нимфи (растителни богини) и полупалмети/палмети, сими с редуващи се глави на сатир и нимфа), а от друга страна показват възможности за идентифициране на аполонийско производство на архитектурна теракота (сими с релефни лъвски глави, сими с редуващи се глави на сатири и полупалмети/палмети).

Приложение 1. Roof tiles and Architectural terracottas from Apollonia Pontica (6th – 3rd C. BC). Sofia. Sofia University press “St. Kliment Ohridski”, 2022.

The present study aims at presenting in a systematic way the accumulated evidence for pre-Roman roof tiles and architectural terracottas from the Milesian colony of Apollonia Pontica. Archaeological research started at the site more than 100 years ago. Finds, important for the study of the Archaic architectural terracottas, were discovered since the very beginning of the fieldwork there and these found quickly their place in relevant scholarship. These finds mark the beginning of the research on this subject. Systematic and rescue excavations, conducted during the past 30 years, contributed to the discovery of a large volume of roof tiles and architectural terracottas, which will be subjected to a systematic study for publication. The

majority of presently accumulated data dates back to the Late Classical and Hellenistic periods. The study discusses and identifies the main features of pan- and cover tiles, eaves tiles and antefixes without decoration dated to this time span, as well as a new element – floor tiles. Future detailed publication of excavated complexes will certainly contribute significantly to the existing information regarding workshops, receipts, which these used etc. Even the evidence, collected in the present study, for stamps on various types of roof- and floor tiles manufactured locally in Apollonia Pontica and its *chora* is very indicative in this respect.

Furthermore, the excavations in the Apollo Ietros temenos on the island of Sts. Kirik and Julita, renewed since 2009, added crucial information for the roof tiles and architectural terracottas from Apollonia Pontica. Hundreds of fragments from Late Archaic and Late Classical/Early Hellenistic pan- and cover tiles, as well as a small amount, but very important fragments from Late Archaic/Early Classical and Late Classical/Early Hellenistic architectural terracottas were discovered during documentation of the remains of Archaic and Early Classical temples and altars. For an in depth analysis, the study discusses the evidence for monumental architecture. Despite the minimal surviving remains of the monuments, this approach allows for clarifying their plan and constructional features, phases and chronological issues. The study discusses the evidence for monumental architecture on Skamnii peninsula as well. Although it comes mainly from preliminary publications, it clearly indicates the existence of monumental structures. Even though remains of roofs were documented during excavation of houses and public buildings on Skamnii peninsula, their publication is still pending. This is the main reason behind the lack of data clarifying the features of the local production of roof tiles and architectural terracottas during the Classical period.

Summarized information about the types of pan- and cover tiles, eaves tiles and undecorated antefixes used in Apollonia Pontica in the Archaic period, is presented here for the first time. Wherever possible these elements of the roofing system are presented together with associated buildings and evidence supporting their suggested chronology is discussed.

In spite of the limited data, the study focuses on the analysis of the pre-Roman architectural terracottas. It is based on published and available to the author artefacts. The following groups of architectural terracottas are discussed: undecorated Archaic antefixes; palmette antefixes from the Archaic and Late Classical/Early Hellenistic periods; Archaic antefixes with a Gorgoneion and guilloche; Archaic eaves tiles with a waterspout; Archaic eaves tiles with

guilloche; Archaic eaves tiles with painted decoration; Late Classical/Hellenistic eaves tiles with a relief meander and eaves tiles with an Ionian cyma; Archaic plates with an Ionian cyma and astragal; Late Archaic plates with warriors; Late Classical/Hellenistic simae decorated with molded lion heads, with alternating satyr heads and half-palmettes/palmettes, with alternating nymph (vegetation deities) heads and half-palmettes/palmettes and alternating satyr and nymph heads.

The systematic approach to the presently available data allows for a nearly complete reconstruction of at least three types of Late Archaic/Early Classical roofs in Apollonia Pontica. All these incorporate various types of Corinthian pan-tiles and Laconian cover tiles, together with the associated eaves tiles and antefixes. No doubt, the most impressive was the Archaic temple with eaves tiles decorated with guilloche and Gorgoneion antefixes, which indicate a direct link with the metropolis Miletus.

The evidence for the Late Classical/ Hellenistic roofing also suggest the use of varying types. The main type of roof includes Corinthian pan- and cover tiles combines with undecorated eaves tiles and antefixes. Roofs with sima, eaves tiles and antefixes with diverse molded decoration were likely associated with public buildings. Interesting are lateral lion-head sima, which replace the eaves tiles, as well as palmette antefixes with Laconian cover tiles (Type 5) and eaves tiles with meander (Type 1), which manifest mixed roofing system employing Corinthian pan-tiles and Laconian cover tiles. Its use, however, was limited.

Although the number of artefacts attesting to the use of architectural terracottas during the Late Classical/Hellenistic periods in Apollonia Pontica is small, these point at two main tendencies. Various elements such as palmette antefixes, eaves tiles with a meander, eaves tiles with an Ionian cyma, sima with alternating nymph (vegetation deities) heads and half-palmettes/palmettes, sima with alternating satyr and nymph heads manifest interactions with Mesambria, which was a leading center of manufacture of such products at that time. On the other hand, architectural terracottas such as molded lion-head sima, sima with alternating satyr heads and half-palmettes/palmettes appear to support a possible identification of a local manufacture/workshop in Apollonia Pontica.

Приложение 2. Фрагмент от каменна врата на гробница от с. Изгрев, Шуменско. – В: Тракия и околния свят, МИФ 9, София, 2005, 251–261.

В статията се публикува фрагмент от каменна врата на гробница. Въз основа на направената графична документация и анализ на запазените декоративни елементи, както и привлечените паралели е направена и графична реконструкция. В статията са коментирани и характеристиките на каменните врати от гробници в Тракия, които се явяват много важен елемент от тяхната архитектура.

Приложение 2. Fragment of a stone door of a tomb from the village of Izgrev, Shumen region. – In: Тракия и околния свят, МИФ 9, Sofia, 2005, 251–261.

The article publishes a fragment of a stone door of a tomb. On the basis of the made graphic documentation and analysis of the preserved decorative elements, as well as the drawn parallels, a graphic reconstruction was made. The article also comments on the characteristics of the stone doors of tombs in Thrace, which are a very important element of their architecture.

Приложение 3. Barrel-wedged vault in the tomb architecture in Thrace: models and vogue. – In: Thrace in the Graeco-Roman world. Proceedings of the 10th international congress of Thracology, Komotini – Alexandroupolis 18-23 October 2005, Athens, 2007, 575–587.

В статията се обобщават за пръв път данните за гробниците с полуцилиндричен свод на територията на Древна Тракия. Появата на този тип гробница е резултат от силното македонско влияние в Тракия в последната четвърт на IV в. пр. Хр. – първата половина на III в. пр. Разгледани са плановете схеми, строителните материали и техники на градеж. Особено внимание е отделено и на особеностите на полуцилиндричния свод – брой клинове за изграждането му, връзка с фасадните стени и др.

Приложение 3. Barrel-wedged vault in the tomb architecture in Thrace: models and vogue. – In: Thrace in the Graeco-Roman world. Proceedings of the 10th international congress of Thracology, Komotini – Alexandroupolis 18-23 October 2005, Athens, 2007, 575–587.

The article summarizes for the first time the data on the tombs with a barrel-wedged vault on the territory of Ancient Thrace. The appearance of this type of tomb is a result of the strong Macedonian influence in Thrace in the last quarter of the IV century BC. – the first half of the 3rd century BC. The planning schemes, construction materials and construction techniques are

considered. Particular attention is paid to the features of the vault – barrel-wedged the number of wedges for its construction, connection with the facade walls and more.

Приложение 4. The Greek door in the tomb architecture of Macedonia, Thrace and Asia Minor. – In: Ancient Macedonia. Seventh international symposium, October 14–18, 2002. Macedonia from the Iron Age to the death of Philip II, Thessaloniki, 2007, 531–550.

В статията е направено за пръв път обобщение на наличните данни за йонийските и дорийските рамки за врати, както и каменните крила, които затварят входните отвори, документирани в гробничната архитектура в Тракия. Освен обособяването на отделни групи е направено и сравнение с познатите примери на дорийски и йонийски рамки за врати в гробничната архитектура в Македония и Мала Азия. Направеният сравнителен анализ позволява ясно да се очертаят разликите между Тракия и Македония от една страна и много ясните връзки с примерите от Мала Азия. Така тези елементи се оказват водещи за дефинирането на ясни връзки на гробничната архитектура в Тракия с Мала Азия.

Приложение 4. The Greek door in the tomb architecture of Macedonia, Thrace and Asia Minor. – In: Ancient Macedonia. Seventh international symposium, October 14–18, 2002. Macedonia from the Iron Age to the death of Philip II, Thessaloniki, 2007, 531–550.

The article summarizes for the first time the available data on the Ionic and Doric door frames, as well as the stone wings that close the entrances documented in the tomb architecture in Thrace. In addition to the division of separate groups, a comparison was made with the known examples of Doric and Ionic door frames in tomb architecture in Macedonia and Asia Minor. The comparative analysis makes it possible to clearly outline the differences between Thrace and Macedonia on the one hand and the very clear connections with the examples of Asia Minor. Thus, these elements proved to be leading in defining clear connections of the tomb architecture in Thrace with Asia Minor.

Приложение 5. Строителна керамика и архитектурна теракота от Одесос. – В: Нумизматични, сфрагистични и епиграфски приноси към историята на черноморското крайбрежие, Международна конференция в памет на ст. н. с. Милко Мирчев, Варна, 15–17 септември 2005 г., Acta Musei Varnaensis, VII-2, 2008, 215–246.

В студията за пръв път се публикуват строителна керамика и архитектурна теракота от Одесос и елинистическото селище разположено в района на Повеляново. Представени са основните характеристики на строителната керамика, като са публикувани и подпечатани плоски керемиди. Основен акцент в работата са представените данни за архитектурната теракота, включваща антефикси и сими с различна релефна декорация. Въз основа на привлечените паралели е дискутирано разпространението на разгледаните елементи в района на Западнопонтийското крайбрежие.

Приложение 5. Roof tiles and architectural terracottas from Odessos. – В: Нумизматични, сфрагистични и епиграфски приноси към историята на черноморското крайбрежие, Международна конференция в памет на ст. н. с. Милко Мирчев, Варна, 15–17 септември 2005 г., Acta Musei Varnaensis, VII-2, 2008, 215–246.

For the first time, in the paper was publishes roof tiles and architectural terracottas from Odessos and the Hellenistic settlement located in the area of Povelyanovo. The main characteristics of the building ceramics are presented, as stamped flat tiles are published. The main focus of the work is the presented data on the architectural terracottas, including antefixes and simae with different relief decoration. Based on the drawn parallels, the distribution of the considered elements in the area of the West Pontic coast is discussed.

Приложение 6. Елинистическа гробница до с. Баново, Варненско. – В: Тракия и околния свят 2, Миф 14, София, 2008, 75–102 (в съавторство с И. Лазаренко, Е. Мирчева).

В студията са публикувани всички налични данни за проучена през 2005 г. малка зидана гробница в непосредствена близост до Одесос. Разгледани са планът, техниката на градеж и строителните и материали, покривна конструкция. Наличните данни за инвентара също са представени, което дава възможност за извеждането на сравнително прецизна хронология на паметника.

Приложение 6. Hellenistic tomb near the village of Banovo, Varna region. – В: Тракия и околния свят 2, МИФ 14, Sofia, 2008, 75–102 (co-authored with I. Lazarenko, E. Mircheva).

The study published all available data for a small masonry tomb studied in 2005 near Odessos. The plan, the construction technique and the construction materials, the roof

construction are considered. The available data for the inventory are also presented, which allows for the derivation of a relatively accurate chronology of the monument.

Приложение 7. Нови сведения за употребата на кирпич в предримска Тракия. – В: Phosphorion. Studia in honorem Mariae Čičikova. София, 2008, 340–347 (в съавторство с Х. Попов).

В статията за пръв път са обобщени данните за употребата на техниката на градеж от кирпич в Тракия от предримската епоха. Макар и рядко следите от тази техника остават и познаването на практиката на употребата ѝ е от изключително значение за правилната реконструкция в случаите, когато останките са аморфни. Направен е и опит да се прецизира терминологичния апарат.

Приложение 7. New information about the use of mud-brick in pre-Roman Thrace. – В: Phosphorion. Studia in honorem Mariae Čičikova. София, 2008, 340–347 (co-authored with H. Popov).

The article summarizes for the first time the data on the use of the technique of mud-brick construction in Thrace from the pre-Roman era. Although rarely traces of this technique remain and knowledge of the practice of its use is essential for proper reconstruction in cases where the remains are amorphous. An attempt has been made to refine the terminological data.

Приложение 8. За хронологията на гробницата в могила Голяма Косматка. – В: Проблеми и изследвания на тракийската култура, III, Казанлък, 2008, 92–107.

В статията е направен критичен анализ на данните за хронологията на гробницата в могила Голяма Косматка. Основно внимание е обърнато на мраморната врата и нейната декорация, които дават доказателства за изграждането на гробницата в края на IV в. пр. Хр. – началото на III в. пр. Дискутирани са и въпроси свързани със строителните периоди и фазите на използване на гробницата.

Приложение 8. About the chronology of the tomb in Golyama Kosmatka mound. – В: Проблеми и изследвания на тракийската култура, III, Казанлък, 2008, 92–107.

The article provides a critical analysis of the data on the chronology of the tomb in the Golyama Kosmatka mound. The main attention is paid to the marble door and its decoration, which give evidence of the construction of the tomb in the late 4th century BC. – the

beginning of the 3th century BC. Issues related to the construction periods and phases of use of the tomb are also discussed.

Приложение 9. Букраниите от гробницата в Гинина могила, с. Свещари. – В: Погребални практики и ритуали, Сборник Есенни четения Сборяново – 2007, V, Варна, 2008, 42–58.

В статията е отделено специално внимание на декоративната програма на фасадата на царската гробница с кариатиди от Свещари и по-специално на букраниите. За пръв път те са разгледани в контекста на данните за появата и разпространението на този тип декорация в монументалната архитектура изобщо и в частност в Тракия и гръцките колонии по Западния бряг на Черно море. Това позволява да се видят от една страна общи тенденции в развитието на този декоративен мотив, а от друга да се потърсят причините за неговата поява в паметници от района.

Приложение 9. Bucrania from the tomb in Ginina Mogila, Sveshtari village. – В: Погребални практики и ритуали, Сборник Есенни четения Сборяново – 2007, V, Варна, 2008, 42–58.

The article pays special attention to the decorative program of the facade of the royal tomb with caryatids from Sveshtari and more specifically to the bucrania. For the first time they are considered in the context of data on the emergence and spread of this type of decoration in monumental architecture in general and in particular in Thrace and the Greek colonies on the West Coast of the Black Sea. This allows us to see on the one hand general trends in the development of this decorative motif, and on the other hand to look for the reasons for its appearance in monuments in the area.

Приложение 10. Гробници с полуцилиндричен свод в Североизточна Тракия. – Светът на гетите, Известия на Регионален исторически музей – Русе, XII, 2008, 115–135.

Настоящата статия е опит за обобщаване на данните за гробници с полуцилиндричен свод в Североизточна Тракия през елинистическия период. Именно в гетските територии е открита най-голямата група такива гробници – в момента 17 от около 30 в цяла Тракия. Тази представителна група гробници дава основание да се предложат за обсъждане множество въпроси, свързани с използваните материали, строителни

техники, особености на сводовата конструкция, прилагането на ордерни елементи, школи и възможни влияния върху тях, връзки с други видове гробни конструкции, проблеми на хронологията и политическите центрове, към които принадлежат.

Приложение 10. Barrel-vaulted Tombs in Northeastern Thrace. – Светът на гетите, Известия на Регионален исторически музей – Русе, XII, 2008, 115–135.

The present paper is an attempt at summarizing the data about barrel-vaulted tombs in Northeastern Thrace in the Hellenistic period. It is precisely in the Getic territories that the largest group of such tombs have been discovered – at present 17 out of some 30 in the whole of Thrace. This representative group of tombs provides grounds to offer for discussion numerous questions related to the materials used, building techniques, peculiarities of the vaulted construction, adaptation of order elements, workshops and possible influences on them, connections with other types of funerary structures, problems of chronology, and political centres to which they belong.

Приложение 11. Надгробна могила № 6000010 по АКБ на н. Колокита, гр. Созопол. – В: Хр. Попов, А. Тенчова (ред.). Сборник в памет на професор Велизар Велков, София, 2009, 186–210 (в съавторство с В. Кацарова).

В статията се публикуват за пръв път данните за проучената през 2006 г. на н. Колокита, Созопол, могила 10 и разкритата зидана гробница. Сред основните материали намерени в могилата са различни форми на битова керамика, амфорна тара и фрагменти от керемиди. Типовете керемиди и възможността да се определи сравнително точно времето на тяхното производство са важни за реконструирането на покритието на гробницата и датата на изграждането ѝ. Типовете са широко представени в Западнопонтийските колонии Аполония, Месамбрия, Одесос и Истрия, както и в Олвия.

Приложение 11. Burial mound № 6000010 on Cape Kolokita, Sozopol. – В: Хр. Попов, А. Тенчова (ред.). Сборник в памет на професор Велизар Велков, Sofia, 2009, 186–210 (co-authored with V. Katarova).

The article publishes for the first time the data on the excavated in 2006 of Kolokita, Sozopol, mound 10 and the discovered masonry tomb. Among the main materials found in the mound are various forms of household ceramics, amphorae and fragments of tiles. The types of tiles

and the ability to determine the relatively accurate time of their production are important for the reconstruction of the tomb cover and the date of its construction. The types are widely represented in the Western Pontic colonies of Apollonia, Messambria, Odessos and Istria, as well as in Olbia.

Приложение 12. Строителна керамика от могила №9, нос Колокита, Аполония Понтика. – В: Георгиева, Р., Т. Стоянов, Д. Момчилов (ред.). Югоизточна България през II–I хилядолетие пр. Хр., Варна, 2010, 232–240 (в съавторство с Р. Миков).

В статията се публикуват за пръв път данните за проучената през 2006 г. на н. Колокита, Созопол, могила 9 и разкритата зидана гробница. Сред основните материали намерени в могилата са различни форми на битова керамика, амфорна тара и фрагменти от керемиди. Типовете керемиди и възможността да се определи сравнително точно времето на тяхното производство са важни за реконструирането на покритието на гробницата и датата на изграждането ѝ. Типовете са широко представени в Западнопонтийските колонии Аполония, Месамбрия, Одесос и Истрия, както и в Олвия.

Приложение 12. Roof tiles from Tumulus No. 9 at Cape Kolokita near Apollonia Pontica. – В: Георгиева, Р., Т. Стоянов, Д. Момчилов (ред.). Югоизточна България през II–I хилядолетие пр. Хр., Варна, 2010, 232–240 (co-authored with R. Mikov).

In 2006, in result of rescue excavations, Tumulus No.9 was investigated on Cape Kolokita near Sozopol. Roughly in the centre of the encircled space a masoned tomb was excavated. Among the main materials found in the tumulus, there are various shapes of tableware, amphorae, and fragmentary roof tiles. The types of tiles and the possibility to define the date of their manufacture with relative precision are essential for the reconstruction of the roof of the tomb and the date of its construction. The types were widely used in the Western Pontic colonies Apollonia, Mesambria, Odessos and Histria, as well as in Olbia.

Приложение 13. The import of roof tiles from Sinope and Heraclea Pontica in the Western Black Sea area. – Ancient Civilizations from Scythia to Siberia 16, 2010, 441–465.

В тази студия за пръв път са събрани наличните данни за вноса на керемиди от водещите центрове Синопе и Хераклея Понтика в Западнопонтийските колонии. В резултат от обобщението на наличните данни ясно се вижда, че този внос не е интензивен, и причината за това е най-вероятно развилото се през къснокласическата и

елинистическата епоха интензивно местно производство на керемиди и архитектурна теракота.

Приложение 13. The import of roof tiles from Sinope and Heraclea Pontica in the Western Black Sea area. – *Ancient Civilizations from Scythia to Siberia* 16, 2010, 441–465.

In this study, for the first time, the available data on the import of tiles from the leading centers of Sinope and Heraclea Pontica in the Western Pontic colonies were collected. As a result of the summary of the available data, it is clear that these imports are not intensive, and the reason for this is most likely the intensive local production of tiles and architectural terracotta developed in the late Classical and Hellenistic eras.

Приложение 14. The beehive tomb at Kurt kale reconsidered. – In: *Stephanos Archaeologicos in honorem Professoris Stephcae Angelova, Studia Archaeologica Univesitatis Serdicensis, Suppl. V*, 2010, 179–198 (в съавторство с N. Theodossiev).

В студията са събрани и анализирани данните за един от най-важните паметници на гробничната архитектура в Тракия. С подробното разглеждане на плановата му схема, строителни материали и конструкции, декорация на фасадата е направен опит да се намери мястото му в развитието на гробничната архитектура в Тракия и по-специално в развитието на куполните гробници. Специално внимание е отделено на рамките на вратите и украсата на фасадата с акротерии.

Приложение 14. The beehive tomb at Kurt kale reconsidered. – In: *Stephanos Archaeologicos in honorem Professoris Stephcae Angelova, Studia Archaeologica Univesitatis Serdicensis, Suppl. V*, 2010, 179–198 (co-authored with N. Theodossiev).

The study collected and analyzed data on one of the most important monuments of tomb architecture in Thrace. With a detailed examination of its planning scheme, building materials and structures, decoration of the facade, an attempt was made to find its place in the development of tomb architecture in Thrace and in particular in the development of domed tombs. Special attention is paid to the door frames and the decoration of the facade with acroteria.

Приложение 15. Vault and dome in Thracian funerary architecture. – In: Nikolov, V., Kr. Bacvarov, Hr. Popov (Hrsg.) *Interdisziplinäre Forschungen zum Kulturerbe auf der Balkanhalbinsel*. Sofia, 2011, 335–355.

Изследването е обобщение върху използваните различни видове сводови и куполни конструкции в гробничната архитектура в Тракия. Коментирани са не само конструктивните характеристики на покривните конструкции, но и комбинациите между тях, както и отражението им върху плановите схеми на гробниците.

Приложение 15. Vault and dome in Thracian funerary architecture. – In: Nikolov, V., Kr. Bacvarov, Hr. Popov (Hrsg.) Interdisziplinäre Forschungen zum Kulturerbe auf der Balkanhalbinsel. Sofia, 2011, 335–355.

The study is a summary of the different types of vaulted and domed structures used in the tomb architecture in Thrace. Not only the structural characteristics of the roof structures are commented, but also the combinations between them, as well as their impact on the plan schemes of the tombs.

Приложение 16. Монументална сграда. – В: Христов, И. (съст.) Кози грамади. Проучаване на одриска владетелска резиденция и светилище в Средна гора (VIII–I в. пр. Хр.), 1, София, 2011, 81–115 (в съавторство с И. Христов).

В изследването се публикуват за пръв път системно данните за една от най-представителни монументални сгради в Древна Тракия от средата на IV в. пр. Хр. Със средствата на архитектурния анализ са представени плана, строителните материали и техника на градеж, архитектурна декорация. Въз основа на този анализ е и предложената хронология на сградата. Анализът е придружен с богат илюстративен материал – фото и графична документация.

Приложение 16. Monumental building. – В: Христов, И. (съст.) Кози грамади. Проучаване на одриска владетелска резиденция и светилище в Средна гора (VIII–I в. пр. Хр.), 1, София, 2011, 81–115 (co-authored with И. Христов).

The study publishes for the first time the systematic data on one of the most representative monumental buildings in ancient Thrace from the middle of the 4th century BC. With the means of architectural analysis are presented the plan, construction materials and construction techniques, architectural decoration. Based on this analysis is the proposed chronology of the building. The analysis is accompanied by rich illustrative material – photo and graphic documentation.

Приложение 17. Куполна гробница от с. Гагово, община Попово. Предварително съобщение. – В: Попово – минало и бъдеще, VI национална научна конференция, част I, Велико Търново, 2012, 41–134 (в съавторство с Н. Русев).

Студията е цялостна публикация за проучената през 2009–2010 г. куполна гробница. Със средствата на архитектурния анализ са представени плана, строителните материали и техника на градеж, архитектурна декорация, строителни фази. Коментирани са и малкото намерени по време на проучването артефакти – керамика, метални изделия и монети. Въз основа на този анализ е и предложената хронология на сградата. Анализът е придружен с богат илюстративен материал – фото и графична документация.

Приложение 17. Куполна гробница от с. Гагово, община Попово. Предварително съобщение. – В: Попово – минало и бъдеще, VI национална научна конференция, част I, Велико Търново, 2012, 41–134 (co-authored with Н. Русев).

The study is a complete publication about the dome tomb studied in 2009–2010. With the means of architectural analysis are presented the plan, construction materials and construction techniques, architectural decoration, construction phases. The few artifacts found during the research – ceramics, metal products and coins – were also commented on. Based on this analysis is the proposed chronology of the building. The analysis is accompanied by rich illustrative material – photo and graphic documentation.

Приложение 18. Керемиди с енглефични печати от Месамбрия Понтика. – В: Сборник в чест на Александър Минчев, Международна конференция Варна, 23 февруари 2007, Terra Antiqua Balcanica et Mediterranea, Acta musei Vernaensis – VIII-2, 2011, 253–266 (в съавторство с И. Лозанов).

По време на археологическите проучвания на античния некропол на Месамбрия през 2008 г. е документиран разрушен/ограбен гроб, изграден от шест керемиди. Характеристиките на глината, формата и печатите върху всяка от тях позволяват те да се определят като хераклеийски. Върху две от керемидите има печат с името на Херакледа, а върху останалите четири с името на Гигон. За продукцията на Херакледа са използвани два различни печата, а за тази на Гигон един. Палеографските особености и формата на печата позволява отнасянето на продукцията с ранната фабрикантска група от керамичното производство на Хераклея.

Приложение 18. Tiles with englyphic stamps from *Mesambria Pontica*. – В: Сборник в чест на Александър Минчев, Международна конференция Варна, 23 февруари 2007, Terra Antiqua Balcanica et Mediterranea, Acta musei Vernaensis – VIII-2, 2011, 253–266 (co-authored with И. Лозанов).

During archaeological investigation of the ancient necropolis of *Mesambria Pontica* (modern Nessebar) in 2008 it was recorded a plundered/ destroyed? grave, built by 6 roof tiles. According to its clay fabric, form and stamping all tiles fall into production of *Herakleia Pontica*. Two tiles were stamped with the name ΗΡΑΚΛΕΔΑ, the rest bear the form ΓΙΓΩΝΟΣ. Two different dies for stamping of the name ΗΡΑΚΛΕΔΑ, were used, while that of ΓΙΓΩΝΟΣ was executed just by one die. Palaeography and the form of the stamp are similar to the so called *Early Fabricants Group* within the amphora stamping of Herakleia. Style and lettering of ΗΡΑΚΛΕΔΑ `s stamp correspond to series of amphorae, dated at the turn of the 5th and the two initial decades of the 4th c. B.C. The name of ΓΙΓΩΝ is attested for the first time and his activity should be roughly contemporaneous to that of ΗΡΑΚΛΕΔΑΣ.

Приложение 19. Architectural terracotta and roof tiles from Gradovete locality near the village of Кран. – В: Рабаджиев, К., Хр. Попов, В. Кацарова, М. Дамянов (ред.) Сборник в памет на академик Д. П. Димитров. София, 2013, 282–297 (в съавторство с К. Stefanova).

В статията се публикуват изключително редки за вътрешността на Тракия данни за употребата на архитектурна теракота. Детайлите, челни керемиди с меандър и антефикси с декорация от йонийски колони и палмети са представени в каталожен вид и са анализирани с оглед на възможностите за извличане на информация за характера на сградата, към която те принадлежат.

Приложение 19. Architectural terracotta and roof tiles from Gradovete locality near the village of Кран. – В: Рабаджиев, К., Хр. Попов, В. Кацарова, М. Дамянов (ред.) Сборник в памет на академик Д. П. Димитров. София, 2013, 282–297 (co-authored with К. Stefanova).

The article publishes extremely rare data on the use of architectural terracotta for the interior of Thrace. The details, eaves tiles with meander and antefixes decorated with Ionic columns

and palmettes are presented in a catalog form and are analyzed in view of the possibilities for extracting information about the nature of the building to which they belong.

Приложение 21. Tomb Architecture. – In: Valeva, J., Nankov, E., Graninger, D. (eds.) *A Companion to Ancient Thrace*, Chichester, 2015, 158–179.

Студията е цялостно обобщение върху гробничната архитектура в Тракия от предримската епоха. Известните над 200 гробници позволяват да се види в обобщен вид, че разпространените основно в Североизточна и Южна Тракия гробници попадат хронологически в рамките от средата на IV в. пр. Хр. до средата на III в. пр. Хр. Разположените на древния терен гробници, засипвани с могила, са изградени от камък с различна степен на обработка, вид и качество, както и от тухли. Те съдържат основно гробна, предгробна камера, преддверие и/или дромос. От особено значение е разнообразието от покривни конструкции, като примерите на конзолния свод и купол, както и клиновия полуцилиндричен свод позволяват специалното им изучаване. Важни за характеризирането на гробниците е оформлението на входните отвори с йонийски и дорийски рамки за врати, както и затварянето им с каменни крила. Макар и не масово представени гробните легла, в различни типове, са съществена част от интериора им.

Приложение 21. Tomb Architecture. – In: Valeva, J., Nankov, E., Graninger, D. (eds.) *A Companion to Ancient Thrace*, Chichester, 2015, 158–179.

The paper discusses the principal aspects of tomb architecture in Thrace. More than 200 tombs are known within the region; they are found primarily in northeastern and southern Thrace, and are chronologically restricted to the mid 4th – mid 3rd c. BC. The tombs were built on the ancient terrain and mounded over; the construction made use of various types of stone, in diverse degrees of finish, as well as brick. In general, the structures consist of a burial chamber, antechamber, and a passage chamber or dromos, sometimes both. The wide range of roof constructions, like the corbel vault and dome, as well as the barrel vault, prompt an in-depth study. Tombs are also distinguished from one another by their use of Ionic or Doric doorframes in the façade and by the presence or absence of stone, single- or double-leaved doors. Though not very common, funerary beds of various kinds are also an essential part of the funerary furniture.

Глава от колективна монография/ Chapter from a collective monograph:

Приложение 20. Строителна керамика. – В: Стоянов, Т. (съст.) Сборяново, т. III. Тракийският град. Градоустройство, укрепителна система, архитектура, София, 323–349.

В тази глава от колективната монография за проучванията на гетската столица Хелис в археологически резерват „Сборяново“ са анализирани данните за документираните плоски и покриващи керемиди. Определени са освен типовете и отделни серии, въз основа на характеристиките на глината. Дискутирани са и проблеми на терминологичния апарат, местното производство и вносът на тази продукция.

Приложение 20. Roof tiles. – In: Stoyanov, T. (ed.) Sbornanovo, vol. III, The Thracian city. City Planning, Fortification system, Architecture, Sofia, 2015, 323–349.

In this chapter of the collective monograph on the research of the Getic capital Helis in the Sbornanovo Archaeological Reserve, the data on the documented flat and cover tiles are analyzed. In addition to the types, individual series are determined based on the characteristics of the clay. Problems of the terminological apparatus, local production and import of these products were also discussed.